

"अतिसंवेदनशील वन्यजीव अधिवास" क्षेत्र
(मेळघाट वन्यजीव अभयारण्य) निर्मितीकरीता
समिती स्थापन करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: सीडब्ल्युएच-२०१९/प्र.क्र.५३/का.१४

मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२

दिनांक:- ०७ नोव्हेंबर, २०१९

- वाचा :-** १) अनुसूचित जमाती व इतर पारंपारिक वन निवासी (वन हक्कांची मान्यता) अधिनियम २००६ व नियम २००८ आणि सुधारित नियम २०१२.
- २) अध्यक्ष, तज्ञ समिती, मेळघाट वन्यजीव अभयारण्य तथा अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक आणि क्षेत्रसंचालक मेळघाट व्याघ्र प्रकल्प अमरावती यांनी दि.२५/१०/२०१९ रोजी प्रसिद्ध केलेली जाहीर सूचना.
- ३) केंद्र शासनाच्या पर्यावरण मंत्रालयाचे क्र. F.No १-२३/२०१४ WL, दि. ४ जानेवारी, २०१८ आदेश.
- ४) केंद्र शासनाच्या जनजाती कार्य मंत्रालयाचे आदेश क्र. F.No २३०११/२३/२०१७- FRA, दि.६ मार्च, २०१८

प्रस्तावना :-

अनुसूचित जमाती व इतर पारंपारिक वन निवासी (वनहक्क मान्यता) अधिनियम २००६ चे कलम २ (ब) अन्वये अभयारण्याच्या सभोवताली वन्यप्राणी संवर्धनाच्या प्रयोजनासाठी "धोकाग्रस्त वन्यजीव अधिवास" निर्माण करण्याकरीता वैयक्तिक, सामुहिक तसेच इतर हक्कांमध्ये बदल किंवा पुर्नगठण संबंधी मेळघाट अभयारण्य अंतर्गत क्षेत्रामध्ये असलेल्या एकूण १४ गावांतील लोकांशी सल्लामसलत करण्यासाठी संबंधीत गावांमध्ये सभा आयोजित करण्यासंदर्भात संदर्भ क्र. २ अन्वये दि.२५/१०/२०१९ रोजी जाहीर सूचना प्रसिद्ध केलेली आहे. प्रस्तुत जाहिर सुचनेनुसार दि. १३ नोव्हेंबर, २०१९ पासून ते दिनांक २० नोव्हेंबर, २०१९ पर्यंत एकूण १४ गावांमध्ये सभा आयोजित केलेल्या आहेत.

२. अतिसंवेदनशील वन्यजीव अधिवास क्षेत्र घोषित करण्यासाठी पर्यावरण मंत्रालय, भारत सरकार नवी दिल्ली यांनी संदर्भ क्र. ३ अन्वये मार्गदर्शक सूचना विहित केलेल्या आहेत. सदरील मार्गदर्शक सुचनांच्या परिच्छेद ५.१ नुसार महसूल व वन विभागाने धोकाग्रस्त (अतिसंवेदनशील) वन्यजीव अधिवास निश्चित करण्यासाठी राज्यातील ५५ संरक्षित क्षेत्रासाठी तज्ञ समित्या गठीत केलेल्या आहेत. प्रस्तुतच्या समित्यांमध्ये आदिवासी विकास विभागाचे प्रतिनिधी म्हणून संदर्भ क्र. ४ अन्वये जनजाती कार्य मंत्रालयाने प्रधान सचिव, आदिवासी विकास विभाग यांना प्राधिकृत केलेले आहे.

३. अनुसूचित जमाती व इतर पारंपारिक वन निवासी (वनहक्कांची मान्यता) अधिनियम २००६, नियम २००८ व सुधारित नियम २०१२ मधील कलम ४ (२) नुसार, " राष्ट्रीय उद्याने व उभयारण्यातील चिंताजनक वन्यजीव वसतिस्थान यांतील या अधिनियमामुळे मान्यता मिळालेल्या वन हक्कात सुधारणा करता येईल व त्यांचे पुनःस्थापना करता येईल. वनहक्क धारक कलम ४ मधील पोटकलम २ (क) ते २ (च) येथील शर्तीचे समाधान झाल्याशिवाय वन्यजीवन संवर्धनाकरिता अबाधीत क्षेत्र निर्मिती करण्याच्या प्रयोजनार्थ पुनःस्थापित होणार नाही किंवा त्यांच्या हक्कांना कोणत्याही रीतीने बाधा पोहचणार नाही." अशी तरतूद आहे. त्यानुसार अतिसंवेदनशील वन्यजीव अधिवास (CWH) क्षेत्र घोषित करण्याअगोदर उक्त कलम ४ (२)(क) ते ४ (२)(च) मध्ये नमूद केलेले टप्पे त्याच क्रमाने पार पाडणे आवश्यक आहे. प्रस्तुत तरतूदीची अंमलबजावणी होत आहे किंवा कसे, अतिसंवेदनशील वन्यजीव अधिवास क्षेत्र घोषित करण्यासाठीचे वैज्ञानिक मापदंड योग्य आहेत काय याची वैज्ञानिक निकषांवर छाननी करणे, वन्यजीव व मनुष्य यांचे सहअस्तित्व शक्य आहे किंवा कसे, यासाठी आवश्यक अशी सहअस्तित्वाची व्याख्या करणे, भूमिसंपादन, पुनर्वसन व

पुनर्वसाहत करतांना नुकसान भरपाई मिळण्याच्या आणि पारदर्शकतेचा हक्क अधिनियम २०१३ नुसार विस्थापितांना उचित मोबदला देण्यात येत आहे किंवा कसे, तसेच उक्त संदर्भ क्र. ३ येथील मार्गदर्शक तत्वानुसार कार्यवाही होते किंवा कसे, याबाबतची तपासणी करण्यासाठी आदिवासी विकास विभागामार्फत समिती स्थापन करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

प्रस्तावनेत नमूद केल्यानुसार, "अतिसंवेदनशील वन्यजीव अधिवास" क्षेत्र (मेळघाट वन्यजीव अभयारण्य) निर्मितीकरीता अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, अमरावती यांच्या अध्यक्षतेखालील पुढीलप्रमाणे समिती स्थापन करण्यांत येत असून सदर समितीची संरचना खालीलप्रमाणे राहिल.

अ.क्र.	समिती सदस्य	पद
१	अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, अमरावती	अध्यक्ष
२	डॉ. शरदचंद्र लेले, ATREE	अशासकीय सदस्य
३	श्री. गितांजॉय साहू, सहायक प्राध्यापक, टाटा सामाजिक विज्ञान संस्था (TISS)	अशासकीय सदस्य
४	श्रीम. पुर्णिमा उपाध्याय, खोज संस्था, अचलपूर अमरावती	अशासकीय सदस्य
५	प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, धारणी, जि. अमरावती	सदस्य सचिव

२. अतिसंवेदनशील वन्यजीव अधिवास क्षेत्र (मेळघाट वन्यजीव अभयारण्य) घोषित करण्याअगोदर उक्त समितीने खालीलप्रमाणे कामकाज पहावे.

- अनुसूचित जमाती व इतर पारंपारिक वन निवासी (वनहक्कांची मान्यता) अधिनियम २००६, नियम २००८ व सुधारित नियम २०१२ मधील प्रस्तुत तरतूदींची अंमलबजावणी होत आहे किंवा कसे,
- वैज्ञानिक मापदंड योग्य आहेत काय याची वैज्ञानिक निकषांवर छाननी करणे
- वन्यजीव व संबंधित गावातील मनुष्य यांचे सहअस्तित्व शक्य आहे किंवा कसे, यासाठी आवश्यक अशी सहअस्तित्वाची व्याख्या करणे,
- भूमिसंपादन, पुनर्वसन व पुनर्वसाहत करतांना नुकसान भरपाई मिळण्याच्या आणि पारदर्शकतेचा हक्क अधिनियम, २०१३ (LARR २०१३) नुसार त्यांना उचित मोबदला देण्यात येत आहे किंवा कसे,
- संदर्भ क्र. ३ येथील मार्गदर्शक तत्वानुसार कार्यवाही होते किंवा कसे, याबाबतची तपासणी करणे व संबंधित ग्रामसभांना मार्गदर्शन करणे.
- उक्त अधिनियमाच्या कलम ४ (२) (क) मधील तरतूदीनुसार, कलम ६ मध्ये विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे ग्रामसभांकडे वनहक्क दावे दाखल केल्यानंतर त्याची पडताळणी करणे, प्रत्येक मागणीचे क्षेत्र निश्चित करणारा नकाशा तयार करणे व त्यानंतर सदरील दावे ग्रामसभेच्या ठरावासह उपविभागस्तरीय समितीकडे सादर करणे आवश्यक आहे व सदरील दावे/अपिलांवर जिल्हास्तरीय समितीने अंतिम निर्णय घेणे आवश्यक आहे. त्यामुळे सदरील प्रक्रिया करण्यात आली आहे काय याची खात्री करणे. इ.

३. प्रस्तुत समितीचा कालावधी ६ महिन्याचा राहिल. या समितीने केलेल्या तपासणीबाबतचा गांविहाय अहवाल वेळोवेळी शासनास सादर करावा.

४. या प्रयोजनासाठी होणारा खर्च आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांनी वनहक्क कायदा, २००६ च्या अंमलबजावणीसाठी उपलब्ध करून दिलेल्या निधीतून भागविण्यात यावा.

५. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१९११०७१५५३४९४२२४ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(पांडुरंग म. राऊत)
कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
२. अपर मुख्य सचिव (महसूल) महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
३. प्रधान सचिव (मदत व पुनर्वसन) महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
४. प्रधान सचिव (वने) महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
५. विभागीय आयुक्त, अमरावती
६. आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
७. आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक
८. अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, अमरावती
९. प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, धारणी, जि. अमरावती
१०. प्रधान मुख्य वन संरक्षक (वन बल प्रमुख) महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
११. अध्यक्ष, तज्ञ समिती, मेळघाट वन्यजीव अभयारण्य तथा अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक आणि क्षेत्रसंचालक मेळघाट व्याघ्र प्रकल्प अमरावती
१२. मुख्य वनसंरक्षक (प्रा.) अमरावती
१३. श्री. गितांजॉय साहू, सहायक प्राध्यापक, टाटा सामाजिक विज्ञान संस्था (TISS)
१४. डॉ शरदचंद्र लेले, ATREE,
१५. श्रीम. पुर्णिमा उपाध्याय, खोज संस्था, अचलपूर, अमरावती
१६. जिल्हाधिकारी, अमरावती.
१७. अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, ठाणे, नाशिक, नागपूर, अमरावती,
१८. सर्व प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प.
१९. अध्यक्ष, ग्रामसभा माडीझडप / माखला/सेमाडोह/पिली/बारोटयाखेडा/ सरवारखेडा/ मांगिया/ रोरा/ मालूर/ चोपन/ अढाव/ ढाकणा.
२०. निवड नस्ती. (का.१४) आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.